

FUNNBEARBEIDING OG KATALOGISERING

av Janne Oppvang

Alle funn fra prosjektet er katalogisert i Unimus gjenstandsdatabase under aksesjon 2020/11. Det er i utgangspunktet opprettet ett Ts-nummer for hver lokalitet, men noen lokaliteter var såpass store at det er opprettet flere nummer (Tabell 4 on page 7, "Innledning og prosjektbakgrunn"). Noen lokaliteter ga ingen funn. Dette kapittelet omhandler i all hovedsak katalogisering av steinaldermateriale, men deler vil også være relevante for yngre materiale og prøver.

GENERELT OM MATERIALET

All katalogisering foregikk i etterarbeidsfasen etter hver sesong, og det var en rekke felt- og utgravningsledere ansatt for å jobbe med dette. Ved oppstart av prosjektet hadde vi få nedskrevne og oppdaterte rutiner for katalogiseringsarbeid, og innen forvaltningsarkeologien hadde vi flere ulike standarder som var i bruk fra tidligere store prosjekter, blant annet fra Melkøya (Hesjedal m. fl., 2009), Tønsnes-prosjektene (Skandfer, 2010, Gjerde og Hole, 2013, Nergaard, 2016) og Melsvik (Niemi, 2019a). Hvert av disse prosjektene hadde sine strategier og midlertidige ansatte, men i de siste ti årene har vi fått en større grad av kunnskapsoverføring og læring imellom prosjektene.

Det var behov for et oppdatert og felles rutinedokument for å sikre at materialet ble registrert på lik måte innenfor prosjektet, og samtidig på en slik måte at det var sammenlignbart med tidligere prosjekter og kataloger ved Universitetsmuseet. Vårt mål ved oppstart var å utarbeide en praksis, som kunne brukes i virksomheten ellers og i andre prosjekter, og ved oppstart av prosjektet var det et mål å utarbeide en standard for klassifisering av funnmaterialet fra de arkeologiske undersøkelsene. Arbeidet ble startet, men på grunn av personalmangel ble det ikke utført før i etterarbeidet i 2020, da i samarbeid med de ansatte med katalogiseringsansvar, og det ble ikke

Gjenstand	Form (variant)
Amboltstein	
Annen gjenstand	
Avslag	Flekkelignende, Bipolar, Kantavslag, Mikrostikkel, Plattformavslag (skive, kant, preparering), Frontfornyng, Ryggflekke, Stikkelavslag
Avslag, retusjert	Alle former gyldig
Bein	
Bein, brente	
Bein, ubrente	
Bergkrystall, hel	
Bor	Av avslag, Av flekke
Dolk	
Emne	Kniv, Pilspiss, Spiss, Spydspiss, Øks/meisel
Flekke	Alle former gyldig
Fragment	Vi bruker "med", ikke "av"
Hakke	
Kjerne	Bipolar, Diskosformet, Håndtakskjerne, Rundkjerne, Konisk, Mikroflekkkerne, Plattformkjerne (Ensidig enpolet, Ensidig topolet, Topolet), Uregelmessig, Uvisst
Kjernefragment	
Knakkestein	
Kniv	
Kølle	
Mikroflekke	Alle former gyldig
Mikrolitt	Lansett, Trekant, "Hulling"
Pimpstein	
Prøve	Annet, Kull, Makro, Pollen
Råemne	
Råknoll	
Råstoffblokk	
Skraper	Av avslag, Av flekke, Kantskraper
Slippeplate	
Slippestein	
Spiss	Ikke bruk mikrolitt, Alle former gyldig
Stikkel	Midtstikkel, Kantstikkel
Tyngde	Fiskesøkke, Garnsøkke
Usikkert artefakt	
Øks	Trinnøks, Kjerneøks, Skiveøks, Meisel

Tabell 1 Liste over gyldige termer i katalogiseringen av steinaldermateriale.

fullt ut gjennomført. Arbeidet tok utgangspunkt i etablert praksis for forvaltningsprosjektene og ble tilpasset materialet fra prosjektet spesielt.

Klassifisering er, til en viss grad, subjektivt, og for at resultatene skal bli sammenlignbare, så kreves det enighet om hvordan databasen skal brukes, hva som føres inn hvor og hvilken informasjon som skal være med som et minimum, slik at registranter, uavhengig av erfaring, kan legge inn med litt opplæring. For å få en sammenlignbar katalog så opererte vi med en del faste valg når det gjelder gjenstand, form og i noen tilfeller variant (Tabell 1). I tillegg ble det laget en katalogiseringsnøkkel for råstoff (Figur 1). Sistnevnte eksisterte også fysisk på kontoret i form av et utvalg funn i hvert råstoff og i hver råstoffvariant. I 2021 gjennomførte vi også en workshop ved oppstarten av etterarbeidet, der målet var å sikre mest mulig lik katalogisering for alle, og skape en felles forståelse for katalogiseringsprosessen, termer og råstoff. Videre i etterarbeidsfasen ble det organisert jevnlig møter der vi diskuterte spesifikke funn, men også hvor vi delte erfaringer og kunnskap. Det ble ikke foretatt noen studier eller analyser av materialet for å se på produksjons/reduksjonsteknikk eller andre komparative studier (med unntak av et lite funnmateriale fra Gausvik 5, se side 174). Materialet har et stor potensial for studier som vil bidra til å øke kunnskapen om steinbrukende tid i Nord-Norge generelt og i Tjeldsundregionen spesielt, og i denne rapporten er det lagt ned et grunnarbeid for å tilrettelegge materialet så godt som mulig for denne typen studier.

I etterkant av prosjektet høstet vi mange erfaringer med katalogiseringsprosessen og rutineene rundt dette arbeidet. Vi noterte også innspill fra de som deltok i prosessen. Dette ble samlet i et eget dokument og tas med i arbeidet når nye retningslinjer for katalogisering skal utarbeides. På denne måten vil arbeidet i prosjektet benyttes til å utvikle forvaltnings- og driftsarbeidet ved museet.

PREMISSER FOR KATALOGISERINGEN

Katalogiseringen gjøres i hovedsak morfologisk med bakgrunn i Helskog, Indrelid og Mikkelsen «Morfologisk klassifisering av slåtte

steinartefakter» fra 1976. Det morfologiske fokuset er noe utdatert, men da dette har vært katalogiseringsmetoden over lang tid, og ved flere museer i landet, så legger denne grunnlaget for en enhetlig katalogføring som kan sammenlignes både mellom prosjekter, og til en viss grad, mellom universitetsmuseene.

For å supplere og nyansere det morfologiske fokuset, så vil noen gjenstander få et mer teknologisk fokus når det kommer til hvilke attributter som vektlegges og beskrives. Dette vil komme i tillegg til den konvensjonelle beskrivelsen og gjelder særlig når det kommer til flekke- og kjernematerialet. Det teknologiske aspektet handler om at man skal se sammenhengen mellom prosess og produkt, der måten et redskap er laget på er viktigere enn hvordan det ser ut, og at produksjonsavfallet er mer interessant enn ferdige redskap. En sentral ressurs vi har lent oss på er Lotte Eigelands doktorgradsavhandling fra 2015 «Maskinmennesket i steinalderen: endring og kontinuitet i steinteknologi fram mot neolitiseringsen av Øst-Norge» (Eigeland, 2015). Lotte har også holdt kurs i steinteknologi for oss. Andre sentrale ressurser har vært «Klassifikasjonssystem for steinartefakter» (Ballin, 1996) og «Bergartsøkser i Nord-Norge: forslag til klassifisering, kronologi og tolkning.» (Myklevoll, 1998).

Vi har i stor grad forholdt oss til den allerede eksisterende termlisten som er i bruk ved UM, men vi har revidert betydningen av et par kategorier. En av disse er «fragmenter». Fragmenter defineres som formløse artefakter som har få eller ingen typiske kjennetegn (se Eigeland 2015, s. 215). Vi følger ikke definisjonen fullt ut, men har kommet frem til en definisjon som fungerer i dette prosjektet. Vi skiller ut fragmenter som en gruppe det ikke vil være hensiktsmessig å inkludere i en teknologisk analyse. Fragmenter er da stykker er uten diagnostiske attributter (se liste over attributter i Eigeland 2015, s. 216-227), og ofte er fragmentene stykker med irregulær form.

For to gjenstandskategorier, kjerner og flekker, har vi introdusert en annen, supplerende, definisjon, da det finnes en morfologisk og en teknologisk definisjon. Helskog m. fl. definerer flekker morfologisk: «Flekk er et steinartefakt hvor en av sidene er dannet ved ett slag. Denne

siden, som er flekkens største spalteflate, er i proksimalpartiet konveks og har ikke vært anvendt som slagplattform. Artefaktets sidekanter skal over en lengde av minst 2/3 være tilnærmet parallelle og/eller tilnærmet rettlinjete. Lengde/bredde-forholdet er 2:1 eller mer» (Helskog m. fl. 1976 s.14). Lotte Eigeland (2015) definerer gjenstandskategorier ut ifra et teknologisk aspekt. Hun definerer en flekke som et avslag som en del av en bevisst serieproduksjon av avlange/smale (ikke alltid) avslag som benyttes videre til redskaper/emner til redskaper. Lengde/breddeforholdet er vanligvis 2:1 eller mer, med mindre flekken er hengslet (2015, s. 149). Den teknologiske definisjonen er mindre rigid, og den vil føre til at man finner flere flekker i materialet enn med den strenge definisjonen til Helskog m. fl. Dette minsker også behovet for kategorien «flekkelignende avslag». Flekker med en bredde under 8 mm betegnes fortsatt som mikroflekker. Vi har ikke brukt termen makroflekker.

For kjerner er det også et skille mellom en teknologisk og morfologisk katalogisering. Helskog m. fl. definerer en kjerne slik: «Kjerne er et steinartefakt som har minst tre avspaltningsarr etter avslag/flekker/flekkelignende avslag. Minst to av arrene skal berøre hverandre, og alle arrene skal være konkave i slagbuleenden» (Helskog m. fl. 1976 s. 16). Med en teknologisk innfallsvinkel til kjernene vil det ikke primært være viktig å telle avspaltningsarr, men å gjennomskue intensjonen med avspaltningsarr. Er denne knollen, blokken eller avslaget slått med en intensjon om å benytte den som en kjerne? Eigeland har med det foreslått en annen definisjon: «En kjerne er en stein som er intensjonelt redusert enten ved slag eller trykk. Slaget eller trykket påføres en plattform hvorfra det produseres ett eller flere avslag som etterlater seg tydelige avspaltningsarr på kjernens front.» (Eigeland 2015 s. 131). Denne siste definisjonen åpner for at også knoller eller blokker med ett eller to avslag kan være en kjerne, dersom slaget er intensjonelt og fra en plattform. En plattform er mer definerende enn antall avspaltningsarr som er gått av kjernen. Dersom en stein har avspaltningsarr, men ikke plattform, så vil det per definisjon ikke være en kjerne, men heller et kjernefragment. Bipolare kjerner vil ha en spiss og/eller knust plattform.

KATALOGISERING

Alle funn og prøver tildeles løpende undernummer, i hovedsak ett nummer pr gjenstand, men avslag og fragmenter fra samme kvadrant og lag, med samme størrelse og råstoff, samles i samleposer med samme undernummer. Markkjemiske prøver som er sendt til analyse er katalogisert. Materialet foreligger ikke, og prøvene må ansees som oppbrukt/tomme. Alle funn skal som et minimum ha et undernummer og informasjon om gjenstandstype, antall, materiale og størrelse.

Så langt det har vært praktisk mulig, så er funn relatert til funnkontekster og strukturer på hver lokalitet. Dette har blitt gjennomført på litt ulikt nivå, og for noen av lokalitetene har det ikke vært helt rett frem å søke opp funn fra en struktur da kontekstene kan være kompliserte. Dette har vi tatt lærdom av. Alle ble oppfordret til å sortere materialet på forhånd, der det var mulig etter strukturer, ellers etter koordinater eller Intrasis nummer. Dette ble gjort for å effektivisere arbeidet, og fordi det er nyttig i en analysesammenheng å se materialet fra en struktur eller et område samlet mens man registrerer funnene.

Vi har også sortert funnene på råstoff, både på råstofftype og variant av råstofftypen (Figur 1). Valg av råstoff gir informasjon om teknologiske preferanser så vel som tilgang til råstoffkilder. Noen råstofftyper kan vi bruke til å gjøre tolkninger om proveniens, som igjen kan fortelle noe om mobilitet og kontakter. En inndeling av materialet på undervarianter gjør det også mulig å sortere det for å se etter enkelte knakke- eller produksjonssekvenser. Dette kan gi ytterligere informasjon om teknologi og tidsperiode, og kan gi et innblikk i hvordan en lokalitet har vært brukt, intensiviteten og av hvor mange. Hvilke deler av sekvensen som er til stede kan si noe om spesialisering på boplassen.

I 2024 gikk vi over til en oppdatert database, og alle data ble migrert fra den gamle og over i ny. En av nyhetene var da at alle gjenstander har fått et kontekstskjema. Da en del av våre data er ført inn i den gamle versjonen er dette kontekstskjemaet ofte mangelfullt eller tomt. Migreringen har også resultert i at feltene «koordinater innhentet ved» og «projeksjon» ikke nødvendigvis er fylt ut, eller er riktig. Dette har ikke vært prioritert å

rette opp i, da riktige opplysninger ligger i skjema for fellesopplysninger. En siste endring, var at under «Mål» så er feltet «bredde» lagt til, dette fantes tidligere ikke i steinalderskjemaet og vi har konsekvent brukt feltet «største mål» for bredde på steinaldergjenstandene. Tykkelse ble ført under «andre mål» i steinaldermaterialet, da heller ikke det feltet var tilgjengelig i den gamle versjonen.

Som nevnt over er det litt ulik bruk av kontekstskjemaet i katalogen, men vi har hatt noen felles utgangspunkt. Feltet for «Struktur» er brukt for navnet på strukturen funnet hører til, om det har en tilhørighet. Feltet for «KontekstID» benyttes for intrasis-koder på nærmeste kontekst til funnet, etter funnr. Feltet «Funnr» er brukt enten til kvadrantens id, eller dersom funnet er målt inn som et enkeltfunn, funnets eget nummer. Prøver er for eksempel målt inn som enkeltfunn og har unike id innafor lokaliteten.

Vi katalogiserer i de morfologiske valgene på gjenstandstype som ligger i basen (Tabell 1). Form- og variantfeltene brukes til å spesifisere hva slags gjenstand det er snakke om. Noen former viser spesifikt til en teknologi, slik som koniske mikroflekkekjerner og håndtakskjerner, andre referer til formen eller om gjenstanden er laget på et avslag eller en flekke. For retusjerte gjenstander brukes feltene også til å beskrive form på retusj. Gjenstandsdel brukes ved behov. Flekker oppgis som hel, proksimal, medial eller distal. Fragmenterte skiferredskaper katalogiseres med redskapstypen under «gjenstand» og deretter enten den delen som foreligger, eller fragment. For skiferredskaper der flere deler er funnet sammen, og de hører sammen, føres de som en gjenstand uavhengig av hvor mange deler den er i. Der fragmentet hører sammen med et fragment i en annen kontekst, så noteres dette beskrivelsen.

Alle funn skal ha informasjon om størrelse (lengde og bredde), unntaket er avslag, fragmenter og bipolare avslag, disse grupperes i poser etter størrelsene 0-2 cm, 2-5 cm og over 5 cm, størrelseskategorien føres i feltet «variant». Tykkelse er ført gjennomgående på flekkematerialet og på skifermaterialet. Funn med mål, skal også beskrives, beskrivelsesfeltet benyttes også for avvik fra definisjoner og for andre relevante attributter som supplerer valget på form. Særlig for skiferredskaper og økser er

det en mindre standardisert måte å registrere gjenstandene på, og her brukes beskrivelsesfeltet for å fange opp relevante attributter. Dette kan være form på egger, vinkler, tverrsnitt, teknologi ol.

Cortex markeres ved å angi antall funn med cortex i skjema, men det skal også beskrives hvor mye cortex funnet har. Dette gjøres i beskrivelsesfeltet og angis som lite (under 10 %), medium (mellom 10 og 50 %) og mye (over 50 %). Varmepåvirkede funn telles opp og angis i feltet for dette; feltet gjelder også de funnene som er sortert i en egen kategori under flintvariant. Vannrullet brukes for både vannrullede funn og for funn påvirket av naturelementene, som for eksempel patinert flint. Dette må da spesifiseres i beskrivelsen.

UTVIDELSE AV STRATEGIEN UNDERVEIS

Strategien ble til underveis i prosjektet og vi tilpasset den der det var nødvendig for å fange opp særegenheter i materialet. Blant annet ble det bestemt å notere mengde cortex på gjenstandene, etter at det ble klart første året på Solli at det var mye materiale med cortex. Videre ble det underveis lagt til hvit grov flint i råstoffnøkkelen, for å registrere materialet på Årbogen 1, og blå kvartsitt for å skille enda mer på det store kvartsittmaterialet fra Årbogen 2.

Underveisprosjektet hadde også en lokalitet (id 215478, Djupfest 1) med veldig mye fiskesøkker. Dette utløste en diskusjon om klassifiseringen av disse. I hovedsak er alle fiskesøkker klassifisert som dette under form, uavhengig av størrelse. Vi bruker altså ikke benevnelsen garnsøkke om de minste, for ikke å legge føringer på tolkningen av disse gjenstandene med bakgrunn kun i størrelsen. På Djupfest 1 er alle fiskesøkkene veid, men dette har ikke vært gjennomført konsekvent på øvrige lokaliteter. På Djupfest 1 ble det også identifisert et stort antall gjenstander som ble definert som emner til fiskesøkker. Disse gjenstandene er i utgangspunktet vannrullede steiner, med en form og størrelse som tilsvarer fiskesøkkene på lokaliteten. Ut ifra funnkontekst ble disse tolket som emner. Etter avtale med faglig ansvarlig for de arkeologiske samlingene fra steinalder, ble disse samlet inn som funn og registrert i Unimus som emner.

Bergkrystall *Ingen varianter*
Skal være helt klar i råstoffet. Noteres i beskrivelsen om det er fasetter.

Chert *Sort*
Mørk grå til sort chert, ensfarget og opak i fargen. Omfatter både den matte «sprø» varianten og den mer blanke med kvartsårer.

Chert *Grå*
Alle varianter av grå, mer eller mindre ensfarget. Omfatter både de transparente og de mer opake variantene.

Chert *Hvit*
Helt hvit, eller nesten helt hvit. Kan være både transparent og opak. Den helt hvite transparente skal ikke ha synlige korn/krystaller.

Chert *Blandet*
Alle stykker med flere farger i råstoffet. Noen kan ligne finkornet kvartsitt, men er «finere» dvs har lite synlige korn eller struktur i råstoffet. Fargeblandingene forekommer både som striper/lag og flekkvis.

Flint *Grå*
Grå, lys til mørk i fargen (inkludert mørk grå/sort grov flint), opak og noe grov i kvaliteten. Disse variantene forekommer om hverandre i en knoll og kan ikke brukes direkte til å skille ut sekvenser.

Flint *Heterogen*
Gruppering med varianter i mange fargesjatteringer og kvaliteter. Det som definerer gruppen er variasjoner i fargen og variasjon i råstoffet innad i hvert eksemplar, og at de ikke passer i noen av de øvrige kategoriene.

Flint *Mørk fin*
Finkornede mørke flintvarianter. Både transparent/gjennomsiktig flint og opak helt finkornet blank. Farge svart til mørk grå og brun. Glassaktig og «plastisk» kvalitet.

Flint *Lys fin*
Finkornede lyse varianter, varierer fra helt hvit til mellomgrå, inkluderer også lys brunaktig og andre lyse fargesjatteringer. Både transparent og opak med variasjoner fra glassaktig til matt overflate. Urenheter og fossiler forekommer.

Figur 1 Katalogiseringsnøkkel for råstoff, fortsetter to neste sider

Flint *Bryozo*
Bryozoflint i fargevariasjoner fra grå til brun. Tydelige bryozoer, lyse eller hvite fossiler som er godt synlige. Kvaliteten varierer noe. Inkluderer variantene som er omtalt som ulike typer Bryozoan flint i «Scandinavian Flint.»(Høgberg & Olausson 2007, s.119-131).

Flint *Hvit grov*
Helt hvit og veldig grov flinttype. Ofte ganske homogene stykker, men det kan være enda grovere felter inkludert.

Kvartsitt *Rosa*
Rosa grovkornet og matt kvartsitt.

Kvartsitt *Finkornet (eller bare Fin)*
Alle varianter av helt finkornet kvartsitt. Kvaliteten skal være slik at den er transparent, har veldig glatt overflate eller veldig små korn i materialet. I noen tilfeller, til forveksling lik chert.

Kvartsitt *Blandet*
Alle varianter av kvartsitt som ikke passer i de over nevnte kategoriene. Dersom det er et råstoff man mener skiller seg ekstra ut, så føres dette i beskrivelsen. Brun er et slikt eksempel.

Kvartsitt *Sort*
Grovkornet kvartsitt i sort og mørk grå farge. Sorte finkornede kvartsitt går i Finkornet-gruppen, og dette kan være en vurderingssak. Grovkornet kvartsitt har store grove korn og en tydelig ruglete overflate. Den kan ha hvite striper og råstoffet kan være både blankt og matt, og grått med «glitter» i

Kvartsitt *Blå*
Blå-grå på farge. Oftest av medium kvalitet (godt synlig kornstørrelse, men med ok spalteeenskap), men kan komme i kvaliteter fra grov til medium fin, men ikke heilt finkornet. Har ofte mye hvite kvartsårer. Skilles ut for å se etter reduksjonssekvenser i materialet. Kan være mye overlapp med «blandet».

Skifer *Grå*
Lys til mørk grå skifer. Inkluderer en mørk grå variant med lyse striper og stykker med lillaskjær.

Skifer *Rød*
Lys rosa til rød skifer.

Skifer *Båndet*
Den vanligste er rød/lys men også andre fargekombinasjoner kan forekomme. Fremstår noen ganger som flekker med lysere farge heller enn bånd.

Skifer *Grønn*
Lys grønn til grønn og grønnskjær i skiferen.

Skifer *Uspesifisert*
Uspesifisert farge. Mistet farge i jorda og ikke mulig å se hvilken farge den har vært.

Jaspis *Ingen varianter*
Brun farge, fra grov til helt finkornet

Jaspis *Ingen varianter*
Rød farge, fra grov til helt finkornet

Uten bilder

Flint *Ingen variant*
Varmepåvirkede funn som er hvitbrente trenger ikke noen beskrivelse av spes. Mat. Ofte deformert av varmpåvirkningen, slik at det ikke er mulig å se farge og kvalitet/kornstørrelse. Også ofte fragmentert og med popouts.

Kvarts *Melkekvarts*
Hvit ensfarget opak og uten synlige krystallkorn.

Kvarts *Røykkvarts*
Bergkrystallkvalitet med grått skjær/ farge.

Skifer *Sort*
Mørk grå til sort skifer.

Bergart *Ingen varianter*
Kan likevel beskrives.

Grønnstein *Ingen varianter*
Kan likevel beskrives.

Sandstein *Ingen varianter*
Kan likevel beskrives.